

Lausunto Kotimaisten kielten keskuksen kielenhuolto-osastolle ja suomen kielen lautakunnalle

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nimi ja sen kirjoitusasu

Kirkon nimen historiaa

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nimen alkuperä palautuu 1500-luvun reformaation tapahtumiin, etenkin Saksassa. Kirkkomme on saanut nimensä uskonpuhdistaja Martti Lutherin ja reformaation ydinsanoman, evankeliumin mukaan.

Luterilainen oli alun perin haukkumanimi Lutherille ja hänen kannattajilleen. Tuohon aikaan oli tapana nimittää heresiaa eli harhaoppia sen johtajan mukaan. Luther ei nimeä suinkaan käyttänyt, vaan hän suosi nimitystä *evankelinen*, joka tarkoittaa evankeliumin eli ilosanoman mukaista.

Muutkin katolisesta kirkosta eronneet protestanttiset ryhmät seurasivat esimerkkiä ja ottivat termin *evankelinen* käyttöön. Näin syntyneet evankeliset kirkkokunnat poikkesivat kuitenkin hyvin paljon toisistaan muun muassa opissa. Sen vuoksi luterilaisista alettiin käyttää tarkempaa määrittelyä *evankelis-luterilaiset*. Nimitys evankelis-luterilainen tarkoittaa näin ollen lähinnä sitä, että luterilaiset kuuluvat luterilaisella tavalla evankelisiin kirkkokuntiin. He korostavat evankelisuutta luterilaisuudessa eli ”ilosanoman mukaista luterilaisuutta”.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko ymmärretään tarkoittavan juuri luterilaisella tavalla evankelisten ryhmää Suomessa. Sanat eivät ole täysin samanarvoiset vaan kyse on määritesuhteesta, vaikka yhdysmerkin käyttö sanojen välissä antaisikin ymmärtää niiden olevan rinnasteiset. Sanaparia ei ole mahdollista kääntää toisin päin (luterilais-evankelinen) sen paremmin historian, teologian kuin vakiintuneen käytönkään näkökulmasta. Tietävästi yhdenkään Luterilaisen maailmanliiton jäsenkirkon nimessä sanoja luterilainen ja evankelinen ei ole käännetty tähän järjestykseen.

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on pidetty hyvin uskollisesti kiinni nimen alkuperästä ja historiallisista juurista. Se muistuttaa, että olemme reformaation perillisiä. Nimi kertoo täsmällisesti ja avoimesti sen mistä kirkollisesta suuntauksesta on kysymys. Aina ei näin välttämättä ole. Maailmassa on nimittäin kirkkoja, joiden nimi ei kerro paljontaan siitä, mitä kristillistä suuntausta se edustaa.

Teologiset perustelut

Teologisesti evankeliumi merkitsee ilosanomaa Jeesuksesta Kristuksesta ja hänen kauttaan kaikille avautuvasta pelastuksesta. Tähän perustuu reformaation keskeinen periaate ”Ihminen pelastuu yksin uskosta, yksin armosta, yksin Kristuksen tähden” (lat. *sola fide, sola gratia*). Toinen reformaatiossa korostunut periaate, ”yksin Raamattu” (lat. *sola scriptura*), korostaa sekin sanan eli evankeliumin asemaa kirkossa. Kirkkomme nimessä oleva määrite *evankelinen* korostaa luterilaisuudessa sitä, mikä on uskomme ytimessä: ilosanoma Kristuksesta.

Kirkon itseymmärrys nojaa luterilaisiin tunnustuskirjoihin ja erityisesti Augsburgin tunnustukseen, johon yhtyneitä kutsuttiin evankelisiksi. Luterilainen perinne määrittelee itsensä ja oman kirkkokäsityksensä Augsburgin tunnustuksen artiklan 7 avulla.

Artiklan mukaan kirkko on pyhien yhteisö, joka tunnustetaan evankeliumin puhtaasta julistamisesta ja sakramenttien oikeasta toimittamisesta. Kirkon kannalta oppi evankeliumista ja sakramenteista on niin olennainen, että yksimielisyys niissä riittää kirkon todelliseen ykseyteen.

Kirkkomme nimessä luterilaisuuden rinnalla esiintyvä sana evankelinen perustuu tunnustukseen ja oppiin. Sen poistaminen voisi aiheuttaa virheellisen käsityksen opin muutoksesta. Myös historialliset syyt tukevat sitä, että määrite evankelinen säilyy, vaikka sen merkitysero erityisesti anglo-amerikkalaisessa kristillisyydessä yleisesti esiintyvään evankelikaalisuuteen ei ole aina käsitteellisesti selvä. Erityisesti englannin kielessä nämä käsitteet uhkaavat usein sekoittua. Tämäkään ei ole sellainen tekijä, jonka vuoksi evankelinen voitaisiin poistaa kirkkomme nimestä.

Ekumeeninen näkökulma

Kirkkomme kuuluu useisiin ekumeenisiin organisaatioihin, joissa se tunnetaan aktiivisena jäsenenä. Yksi näistä on Luterilainen maailmanliitto, jonka jäsenkirkot tunnustavat yhteyden evankeliumin sanan ja sakramentin kautta Augsburgin tunnustuksen pohjalta. Evankeliumi on myös useimpien niiden nimissä yhdessä luterilaisen kanssa, esim. Den evangeliske-lutherske Folkekirke i Danmark, Evangelisch-Lutherische Landeskirche Hannovers, Eesti Evangeelne Luterlik Kirik ja Evangelical Lutheran Church in America. Läheisistä sisarkirkoista muoto poikkeaa vain Ruotsin ja Norjan kirkoissa, joissa kummassakaan ei esiinny evankelista ja luterilaista: Svenska Kyrkan, Den Norske Kirke. Kirkkomme nimi on opittu tuntemaan kansainvälisissä ja ekumeenisissa yhteyksissä. Käytössä on silloin etenkin englanninkielinen kirjoitusasu Evangelical Lutheran Church of Finland.

Ekumeeniset syyt puoltavat siis sitä, että kirkon nimessä esiintyvät sanat evankelinen ja luterilainen. Näiden sanojen kirjoitusasu on toki kielisidonnainen, joten kysymys väliviivasta ei ratkea vertailemalla muihin kieliin.

Kirkon kaksikielisyyden vaikutus

Tarkasteltaessa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirjoitusasua on kuitenkin merkitystä kirkkomme ruotsinkielisellä kirjoitusasulla, joka on Evangelisk-Lutherska Kyrkan i Finland. Kirkkomme on virallisesti kaksikielinen.

Ruotsin kielen kannalta kysymys kirkon nimen kirjoitusasun uudistustarpeesta ei ole noussut esille. Nykyinen kirjoitusasu vastaa Ruotsin akatemian virallista nimelistää (Svenska Akademiens ordlista, SAOL), joka on normatiivinen ruotsin kielessä myös Suomessa. Nimessä esiintyvän yhdysmerkin käyttäminen on ruotsin kielen oikeakielisyyssääntöjen mukaista. Kielellisiä tai teologisia perusteita nimen uudistamiselle ei ole. Valmistelun kuluessa on oltu yhteydessä Kotimaisten kielten keskuksen ruotsin kielen lautakuntaan. Saadun asiantuntijanäkemyksen mukaan yhdysviiva tulisi ehdottomasti säilyttää kirkon ruotsinkielisen nimen kirjoitusasussa.

Suomea ja ruotsia eivät sido samat kielisäännöt, joten tässä mielessä kirjoitustavat voivat poiketa. Toisaalta yhdysmerkin käyttämistä edelleen myös suomenkielisessä nimessä tukee sekä historia että pyrkimys yhtenäisyyteen. Olisikin ollut toivottavaa, että jo suomen kielen lautakunnan aiemmissa kannanotoissa olisi tuotu esiin tämä kaksikielisen kirkon ulottuvuus.

Kielellinen tarkastelu

Suomen kielen lautakunta on päätenyt jo vuonna 1986 suosittamaan kirkon nimessä viivatonta kirjoitusasua *evankelisluterilainen*. Lautakunnan suosituksen perusteet on esitetty alustuksessa, jonka Kielitoimiston tutkija Taru Kolehmainen laati vuonna 1986 suomen kielen lautakunnan käsittelyä varten.

Ei ole käynyt ilmi, että erityiset teologiset syyt edellyttäisivät viivallista kirjoitusasua. Toisaalta teologiset syyt eivät myöskään edellytä kirjoitusasun muuttamista.

Perustelut nykyisen kirjoitusasun säilyttämisen puolesta liittyvät vahvasti historiallisen jatkuvuuden korostamiseen ja identiteettisyihin. Myös kirkon kahden virallisen kieliryhmän yhtenäisyyden vaaliminen on varteenotettava peruste viivalliselle kirjoitusasulle myös suomen kielessä.

Oikeudellinen näkökulma

Kirkon nimen kirjoitusasua voidaan tarkastella puhtaasti kielellisenä kysymyksenä. Kuten edellä on todettu, sen puolesta estettä kirkon nimen kirjoitusasun muuttamiselle ei näyttäisi olevan. Kun mukaan otetaan oikeudellinen tarkastelu, paljastuu, että kysymys ei ole käytännössä näin yksinkertainen. Suomen kielen lautakunnan aiemmassa kannanotossa kysymystä ei ole pohdittu tältä oikeudelliselta kannalta.

Kirkon nimi ja näin muodoin myös sen virallinen kirjoitusasu on määritelty kirkkolaisissa. Nimi esiintyy nykyisessä viivallisessa muodossaan jo kirkkomme ensimmäisessä kirkkolaisissa eli nk. Schaumanin kirkkolaisissa vuodelta 1869.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nimen virallisen kirjoitusasun muuttaminen edellyttäisi, että kirkolliskokous päättäisi esittää muutosta kirkkolakiin ja hyväksyä muutoksen kirkkojärjestykseen. Koska asiaan sisältyy monia sisällöllisiä ja periaatteellisia pohdintoja, niin minkäänlaisena ”teknisenä korjauksena” muutosta ei voitaisi tehdä. Kirkkolain ja kirkkojärjestyksen muuttaminen vaatii kirkolliskokouksessa kolmen neljäsosan suuruisen määränemmistön hyväksynnän. Eduskunta voi hyväksyä tai hylätä kirkkolain muutosesityksen sellaisenaan, mutta ei voi muuttaa esitystä.

Lisäksi Suomen evankelis-luterilainen kirkko mainitaan viivallisessa muodossa kirjoitettuna perustuslaissa ja yli seitsemässäkymmenessä muussa laissa tai asetuksessa. Kirkko voi ehdottaa, että sen nimen kirjoitusasu saatettaisiin myös niissä ajan tasalle, mutta muutokset valmistellaan eri ministeriöissä. Säädöksiä ei ryhdyttäisi todennäköisesti muuttamaan vain kirkon nimen yhdysviivan vuoksi, vaan kirjoitusasu saatettaisiin ajan tasalle vähitellen muiden muutosten yhteydessä.

Kirkkolakiin tulisi sen vuoksi sisällyttää siirtymäsäännös, jonka nojalla kaikkea evankelis-luterilaisesta kirkosta säädettyä sovellettaisiin evankelisluterilaiseen kirkkoon.

Kirjoitusasun uudistaminen soveltuisi tällä hetkellä tehtäväksi kirkkolain ja kirkkojärjestykseen kokonaiskodifioinnissa. Siinä kirkkolain ja kirkkojärjestyksen rakenteita ja kieltä uudistetaan kokonaisuudessaan.

Yhteenveto

Sekä kirkon nimen kirjoitusasun uudistamisen että nykyisellään säilyttämisen puolesta on esitettävissä varteenotettavia perusteita. Väliviivatonta kirjoitusasua puoltaisi kielellinen kehitys. Suomen kielen lautakunnan vuonna 1986 antaman suosituksen jälkeen viivatonta kirjoitusasu on jossain määrin yleistynyt esimerkiksi mediassa. Teologiset perustelut mahdollistavat, mutta eivät edellytä viivatonta kirjoitusasua.

Nykyistä viivallista kirjoitusasua puoltavat ennen muuta historialliseen jatkuvuuteen ja identiteettiin liittyvät syyt. Myös kaksikielisen kirkon yhtenäisyyden vaaliminen perustelisi viivallista kirjoitusasua molemmissa kansalliskielissä siitakin huolimatta, että kielet kuuluvat eri kieliryhmiin. Erittäin painava syy kuitenkin liittyy siihen käytännölliseen harkintaan, onko edes kielellisen kehityksen nimissä tarkoituksenmukaista ryhtyä perustuslain, kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja yli 70 muun lain ja asetuksen muuttamiseen.

Kirkkohallitus katsookin, että asian kokonaisvaltaisessa punninnassa vaaka kallistuu nimen nykyisen virallisen kirjoitusasun säilyttämisen puoleen. Kirkkohallitus ei kuitenkaan näe suurena ongelmana sitä, että yleiskielessä nimeä käytetään myös viivattomassa muodossa. Sekaannuksen vaaraa ei ole olemassa.

KIRKKOHALLITUS

Kari Mäkinen
Arkkipiispa

Jukka Keskitalo
Kansliapäällikkö